

Davor Ambroš
Svibanjska ulica 80 a, Daruvar
davorambros@gmail.com

 OPEN ACCESS

 Check for updates

Primljeno/Received: 1.8.2025.
Prihvaćeno/Accepted: 21.8.2025.
Rad ima dvije pozitivne recenzije
Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper
DOI: 10.47325/zj.8.10.6

UDK 323.15(497.5=162.3)

DOŽÍNKOVÉ SLAVNOSTÍ ČECHŮ V CHORVATSKU – 100 LET TRADICE²⁰⁹

Sadržaj: Ovaj rad govori o najvećoj folklornoj i kulturnoj manifestaciji Čeha u Hrvatskoj, njenim počecima te o usponima i nezaobilaznim padovima tokom stogodišnje tradicije održavanja. Žetvene svečanosti (češ. dožínky) koje slave završetak žetve i izražavaju radost zbog uspješnog spremanja ljetine, najdojmljivija su priredba hrvatskih Čeha koja u njihovoj zajednici ima specifičnu važnost.

Ključová slova: dožínky, folklor, tradice, Češi v Chorvatsku

Úvodem

V dějinách lidstva se vždy všichni radovali z úrodného roků. Dobrá úroda byla zárukou, že příští rok nebude hlad. Proto žně byly nejdůležitější polní práce, na dobré a úspěšné sklizni úrody záležel život a proto není žádný div že se dokončení žní – dožínky oslavovali tanci, písňemi a hodováním. Dožínky²¹⁰, obžínky nebo dožata (chorv. žetvene svečanosti) lidé slavili od nepaměti a jednotlivé rituály se kraj od kraje lišily. Prapůvodní oslavy sklizně mají u

²⁰⁹ Část této práce je z knihy Václava HEROUTA a Davora AMBROŠE, *České Dožínky v Chorvatsku*, Jednota, Daruvar, 2021. Se svolením suautora dr. sc. Václava Herouta autor používá některé části knihy.

²¹⁰ Dožínky jsou lidovou letní slavností, kdy zemědělci od podzimu až do jarního orání musí pečlivě pracovat. Po celou tuto dobu žijí v obavách před špatným počasím a jsou tedy závislí na přírodních poměrech. Přízeň přírody je představována jako přízeň Boha a proto za dobrou úrodu projevují Bohu svůj vděk dary a děkovnými slavnostmi. In: Alena, VONDRUŠKOVÁ, *České zvyky a obyčeje*. Albatros, Praha, 2004., s. 17-18

slovenských národů kořeny které sahají až do pohanských dob.²¹¹ Staří Slované děkovali svým pohanským bohům za požehnání úrody. Obřady měly svá přísná pravidla, z nichž některá se dochovala dodnes.²¹²

V Čechách se dožínky poměrně dlouho udržely. Češi v Chorvatsku na dožínky brzy po přistěhování zcela zapoměli. Místo nich se pořádaly zahradní zábavy a majálesi, nebo se spokojily se tím, že místo oslavy po skončení práci upletly pšeničný věnec a věšeli ho u vchodu do stavení.²¹³ Po první světové válce vznikem četných krajanských spolků začali kulturní pracovníci v Daruvaru, administrativním a kulturním středisku Čechů, kolem kterého žyl největší počet příslušníků národnosti, rozmyslet jak shromáždit po celém okolním kraji rostroušené Čechy. Zrodila se myšlenka pořádání dožínkových slavností které se postupně stali soustřední manifestaci české menšiny v Chorvatsku.

Kulturní život Čechů po přistěhování

Stěhování Čechů na území dnešního Chorvátska probíhalo od 18. století až po začátek 20. století. O rozptýlenosti českých přistěhovalců na jihu tehdejšího společného Rakousko-Uherského státu nasvědčuje skutečnost, že se nejvýchodnější skupina usadila až u Petrovaradinu a Slankamenu ve srbských oblasti Vojvodina a Banát a nejzápadnější v Záhřebu a v okolí Sisku.²¹⁴ Migrace se soustředila nejvíce na pomezí středního a východního Chorvatska do tehdejšího Bjelovarsko-križevického županství a Požežského županství.²¹⁵ Jednotlivé skupiny nacházíme také i v jižních krajích Chorvatska a v severní Bosně.²¹⁶ Zatímco vystěhovalectví mimo území svého státu se rakouská vláda bránila, vnitřní migraci podporovala, protože jí

²¹¹ Víc o tom psal npř. Vitomir BELAJ, *Hod kroz godinu, Pokušaj rekonstrukcije prahrvatskog mitskog svjetonazora*, 2. izmjenjeno i dopunjeno izdanje, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2007.,

²¹² Pavel, TOUFAR, *Český rok na vsi a ve městě leden – srpen: [české a moravské zvyky, svátky, tradice, pověry, pranostiky, zábava, radost z vaření a jídla, tajemné příběhy a dávné legendy]*, Akcent, Třebíč, 2004, s. 259.

²¹³ Václav HEROUT, Davor AMBROŠ, *České Dožínky v Chorvatsku*, s. 5

²¹⁴ Josef MATUŠEK, *Češi v Chorvatsku, Jednota, Daruvar, 1994.*, s. 18-19

²¹⁵ Je nutné uvědomit že tato oblast byla v minulosti řazena k různým administrativním jednotkám. Daruvarsko kde i dnes žije největší počet příslušníků České menšiny v Chorvatsku, spravovalo Požežské županství a oblast na pravém břehu řeky Ilovy, kde také žije značný počet příslušníků menšiny, patřil k Vojenské hranici a Križevicko-đurđevickému pluku. Po zrušení pluku se část této oblasti stala součástí Bjelovarského županství a v roce 1886 je přejmenovaná na Bjelovarsko-križevické županství. In: Vladimír, STRUGAR, *Bjelovarsko-bilogorska županija*, Bjelovar, 1996., s. 13-29

²¹⁶ Josef MATUŠEK, *Češi v Chorvatsku*, s. 18-19

umožňovala přeskupení přebytečných pracovních sil do oblastí, kde jich bylo zapotřebí. Do nového prostředí ze staré vlasti Češi přinesli vlastní kulturu, české knihy, noviny, kalendáře a modlitební knížky co bylo hlavním obranou proti odnárodnění. Před asimilací hráli také různé zvyky a tradice z různých výročních období jako církevní obyčeje, kalendářní zvykosloví, různé slavnosti nejčastěji úplně nové a neznámé po zdejší obyvateli.²¹⁷ Na jakoukoli jinou národní prezentaci nebyl čas, protože období do I. světové války bylo léty bojů imigrantů o holou existenci a přispůsobováním do nového prostředí.

Organizovaný kulturní život příslušníků české národnosti v Chorvatsku můžeme pozorovat teprve od založení kulturních spolků – besed. Nejdříve to byly besedy ve městech, ve Záhřebu v roce 1874, poté v Dubrovniku v roce 1896, a v roce 1907 v Prekopakře a v Dolním Daruvaru.²¹⁸ Na venkově se kulturní činností před založení besed hlavně uspořádali v rámci hasičských družstev do kterých se Češi postupně připojovali nebo je zakládali. Při těchto družstev byli zakladané také dechové hudby se velkými počtem začleněných příslušníků české menšiny.²¹⁹ První české kapely začali se zakládat už koncem 19. století.²²⁰ Velkou důležitostí měl v životě Čechů nácviak a hraní českých divadelních her. První české divadlo bylo sehráno v Lipovci (chorv. Ljudevit Selo) u Daruvaru v roce 1890 a české ochotnické divadlo později bylo osou činnosti všech českých krajanských spolků.²²¹

Po skončení války v roce 1918 se bývalé Rakousko-Uhersko společný stát rozpadl. Na jeho území vzniklo několik nových států, mezi nimi také Československo a Království Srbů, Chorvatů a Slovinců. Nové státní hranice Češi oddělily od země, z níž pocházeli a s níž byla starší generace vázaná mnohými pouty. Po založení nového státu Češi a Slováci se stali menšinou. Najednou se měla vyřešit otázka která práva jim z bývalého Rakousko-Uherska budou ponechána, otázka státní příslušnosti, možnost zakládání krajanských spolků, školství, vojenská služba a pod. Také se měli navázat styky s kulturními úřady v Československu.²²²

²¹⁷ Iva HEROLDOVÁ, Současný stav české etnické skupiny v Jugoslávii, In: PŘEHLED kulturních a historických, literárních a školních otázek XII., Jednota, Daruvar, 1982, s. 50; srov: Iva HEROLDOVÁ, Godišnji običaji daruvarskih Čeha, In: *Narodna umjetnost*, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, 1971, č. 8, s.199-245

²¹⁸ Václav HEROUT, Kulturně-osvětová činnost Čechů na území Bjelovarsko-bilogorského županství, In: PŘEHLED kulturních a historických, literárních a školních otázek 27., Jednota, Daruvar, 2009., s. 37

²¹⁹ Václav HEROUT, Kulturně-osvětová činnost Čechů, s. 40

²²⁰ Václav HEROUT, Dechovky před první světovou válkou. In: *Naše dechovky*, Jednota, Daruvar, 1999, s. 11-17

²²¹ Josef MATUŠEK, Jiřina STAŇOVÁ, *Slovo psané i vyřčené*, Jednota, Daruvar, 1997, s. 10

²²² Václav HEROUT, Kulturně-osvětová činnost Čechů, s. 41

O probouzení kulturního života Čechů mezi dvěma světovými válkami, kdy byly téměř ve všech osadách, v nichž žili Češi, založeny České besedy, zasloužily se mimo jiné československé instituce které vysílali kulturní pracovníci. V daruvarském okolí kde žilo průměrně nejvíc Čechů byla to daruvarská beseda jako ústředím českých spolků. Za účasti členů Besedy na podzim roku 1921. byla v Daruvaru založená Československá banka, počátkem roku 1922. začíná v Daruvaru rovněž za přispění Besedy vycházet list Jugoslávští Čechoslováci a na daruvarském gymnasiu je zahájen kurs českého jazyka. V té době se také na venkově začaly ve velké míře kromě besed zakládati dramatické kroužky, dechové hudby a otevírali české školy.²²³

Proces zbrzdění asimilace Čechů a Slováků²²⁴ přispěla také střešní organizace, Československý svaz, založený v roce 1921²²⁵, který se staral o Čechy a Slováky na celém území nového státu Kralovství Srbů, Chorvátů a Slovinců. Jednalo se o nepolitickou organizaci která zastupovala české a slovenské spolky a jako součást Svazu začaly postupně pracovat Matice školská, Osvětový a Hospodářský odbor a Matice divadelního ochotnictví.²²⁶

Dožínky mezi světovými válkami

S ohledem na vzdálenost sídla Svazů od Daruvaru, středisku české menšiny, bylo daruvarštím předákům jasné že se nemohou spolehat jenom na Československý svaz. Dlouho se rozmyslelo o tom jak sjednotit české spolky na daruvarském území do jednoho celku. Tehdy

²²³ Otto SOBOTKA, Listy z dějin Československé besedy v Daruvaru. In: *Památník Československé besedy Daruvar FLR Jugoslávie 1907-1957*, Čs. beseda Daruvar, Daruvar, 1958., s. 9

²²⁴ Podle soupisu obyvatel tehdejšího Státního statistického úřadu ze ledna 1921 roků po 1. světové válce a rozpadu Rakousko Uherska, se v novém státě království SHS ocitlo kolem 47 tisíc Čechů a asi 68 tisíc Slováků. In: *Definitivni rezultati popisa stanovništva u Kraljevini Srba. Hrvata i Slovenaca 31. januar 1921., Sarajevo-Kraljevina Jugoslavija*, Opšta državna statistika, 1932.

²²⁵ Svaz byl založen na dvoudenním sjezdu českých a slovenských spolků 28. a 29. června 1921 v Osijeku. Své sídlo nejdříve měl v Novém Sadě. Krátce potom se sídlo Svazu přemístilo do Bělehradu, pak do Záhřebu a na konci do Daruvaru, který se už začátkem 20. století stal skutečným střediskem života chorvatských Čechů. Svaz v průběhu času několikrát změnil název – už v roce 1929 se přejmenoval na Československý svaz v Království Jugoslávii, potom v Jugoslávii, v SR Chorvatsku, a v roce 1993 se tehdejší Svaz Čechů a Slováků rozdělil na Svaz Čechů se sídlem v Daruvaru a Svaz Slováků se sídlem v Našicích. Více o působení Československého svazů psali; Václav HEROUT, Okolnosti založení Československého svazu, In: *PŘEHLED kulturních a historických, literárních a školních otázek 29*, Jednota, Daruvar, 2011, s. 5-11; Josef Matušek, Československý svaz. In: Josef MATUŠEK, Češi v Chorvatsku, 74-82. také Marijan, LIPOVAC, Náš Svaz-100 let Svazu Čechů/1921-2021, Jednota, Daruvar

²²⁶ Josef MATUŠEK, Češi v Chorvatsku, s. 75-77

byla už daruvarská beseda ve velké míře posílena kulturními pracovníky z Československa, ale cesta k zapojení všech Čechů do společenské kulturní práce nebyla jednoduchá. Kromě jazyka bylo na začátku málo věcí, které tehdejší krajany spojovaly. Lišili se náboženskými a politickými názory, a také zvyky měli odlišné. Každá česká osada měla vlastní posvícení²²⁷ společenskou vesnickou a rodinou událost ale oslavovala ho jinak a jiného dne.²²⁸ Takovým případem jsou Končenicice a Daruvarský Brestov, dvě sousední a největší české vesnice na Daruvarsku. V Brestově se podnes posvícení oslavuje první neděli po svátku sv. Václava (28. září) a v Končenicích po svátku sv. Havla nebo po svatě Hedvice (16. a 17. října).²²⁹

Bylo zapotřebí vymyslet nějakou událost, kterou by podpořilo co nejvíce krajanů z okolí a na níž se schromažďovali. Jednu dobu se v Daruvaru uvažovalo, že by Češi na Daruvarsku mohli pořádat společnou oslavu konce vinobraní které se kolem Daruvaru už v menším rozsahu oslavovalo. Tento návrh byl zamítnut, protože se mnohé vesnické rodiny vinařstvím nezabývaly. Vedoucí daruvarského ochotnického kroužků přišli na nápad že by se mohly oslavovat ukončení žňovských prací, které byly důležité pro každou českou rodinu a měli velký význam.²³⁰ V tehdejší krajaňské tisku o dožínkách píšou že *dnes bohužel tyto dary české duše upadají v zapomenutí a neprávem. Je nutno oživit je, zkrášlit, dát jim ráz ušlechtilého uvědomění národního, zpestřit jim šed' života.*²³¹

Už v roce 1924. se měly organizovat první Dožínky. Bylo navržen kulturní a divadelní program který bi se v rámci Dožínek měl uskutečnit. Plánované Dožínky v Daruvaru v tomto roce se bohužel nekonaly. Jako příčina se uvádí špatné počasí, slabá úroda, nedostatek peněz u lidí, potíže s obstaráním krojů a malý zájem okolních osadách. Přesto se v září 1924 začalo přemýšlet o pořádání Dožínek v roce 1925.²³²

Ačkoliv měli pro organizaci prvních Dožínek zásluhy především daruvarské besední osobnosti, mnohé organizační pokyny jim poskytovaly některé československé instituce. První dožínkové slavnosti se konaly začátkem srpna 1925. roků *v borovém lesíku v lazeňském parku v Daruvaru*. Zúčastnili se jich kromě domácích i hosté z okolních vesnic. Převážně se jednalo o žáci čtyřletých základních škol. Pořad se skládal z dožínkové scény, v níž vystupovali recitátoři,

²²⁷ Posvícení se ještě podnes oslavuje na podzím v neděli která je nejbližší dni zasvěcenému některému světcí. Oslavuje se každoročně a u chorvatských Čechů symbolizuje ukončení všech polních prací.

²²⁸ srov: Iva HEROLDOVÁ, Godišnji običaji daruvarskih Čeha, In. *Narodna umjetnost*, Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb, 1971, č. 8, s. 199-245

²²⁹ Vlasta ŠABIČOVÁ, *Kalendárni obyčaje Čechů v Končenicích na Daruvarsku*, Jednota, Daruvar, 2002., s. 74

²³⁰ Václav HEROUT, Davor AMBROŠ, *České Dožínky v Chorvatsku*, s. 4

²³¹ Dožínková slavnost, *Jugoslávští Čechoslováci*, 1924, č. 37, s. 2

²³² Václav HEROUT, Davor AMBROŠ, *České Dožínky v Chorvatsku*, s. 5

pěvecké sbory, hudby a solo zpěváci v lidových krojích. Slavnost skončila stínáním kohouta,²³³ tancem Českou besedou a staročeskou zábavou.²³⁴

První troje Dožínky (1925, 1927 a 1928) organizovala daruvarská Beseda a tehdy ještě stále to byly daruvarské slavnosti a slavnosti okolních vesnic, zatímco Češi z větších měst o ně hlavně neměli zájem. Když se po prvních daruvarských dožínkách v roce 1925. hodnotil význam dožínek postěžoval si Josef Knytl,²³⁵ jeden z organizátorů obžinek, *jak těžce mohl přimět dívky a jinochy jak z Daruvaru tak z okolí, aby se oblékli do národních krojů. Bály se prý, aby nebyli maškarami a nestali se v očích občanů terčem výsměchu.*²³⁶ Na tehdejších fotografiích stejně se nacházejí hoši a dívky, ti však převážně pocházeli z Končenic, Lipovce, Brestova a Prekopakry. Dokonce si i končenické dívky musely vypůjčit chlapce z Brestova, neboť se končenčtí hoši k tomu neměli.²³⁷ Ani na druhých obžinkách v roce 1927 to nevypadalo mnohem lépe. Vystoupilo sice šedesátka dívek a dvacítko chlapců, ale opět to byla převážně mladší dorost z Končenic, Ivanova Sela, Velikých Zdenců a Brestova.²³⁸ Knytl si byl vědom, že se takové celonárodní slavnosti bez mládeže nebudou moct připravovat, proto byla hledaná cesta jak mládež udržet pohromadě. Dožínky v roce 1928 se ukázali jako poslední v Daruvaru v meziválečném období. Došlo k nečekané přestávce protože daruvarská beseda byla vyčerpaná a v sousedních osadách se nenašli lidé schopné pro pořádání slavností. Navíc hospodářská krize a politické poměry na přechodu desetiletí²³⁹ nebyly příznivé pro pořádání oslav takového rázu, zatěžovali kulturní činnost, protože spolky byly finančně zatěžovány a jejich práce byla ostře sledovaná.²⁴⁰

²³³ Stínání kohouta byl kdysy rozšířeným obyčejem od pohanských dob, až do počátku 20. století. Tento velice oblíbený a dnes v Česku zapomenutý zvyk se prováděl u posvícení, svatbách, na konci masopustního období, o poutí a dožínkách. Existuje celá škála možností jak tento obřad probíhal v různých zemích a krajích. Detailně se o tom zabíval český etnograf Čeněk ZÍBRT v cyklu *Veselé chvíle v životě lidí českého*, sv. VIII: Na tom našem dvoře, náklada F. Šimáček, 1911,

²³⁴ Václav HEROUT, Davor AMBROŠ, *České Dožínky v Chorvatsku*, s. 7.

²³⁵ Josef KNYTL (1898, Jestřebí u Náchoda, Česko – 1963, Daruvar), pedagogický, kulturní a menšinový pracovník, bankovní úředník, hudebník a režisér divadla. V Československém svazů a daruvarské besedě vedl několik složků. Od osmdesátých létech minulého století nese Knytlovo jméno jedna z daruvarských ulic. Srov: Josef MATUŠEK, Alen MATUŠEK, *České stopy v Chorvatsku*, Biografický slovník významných osob původem z českých zemí a příslušníků české menšiny, A-M, Jednota, Daruvar, 2015., s. 145

²³⁶ Josef MATUŠEK, *Česká beseda Daruvar před druhou světovou válkou*, Jednota, Daruvar, s. 12

²³⁷ tamtéž

²³⁸ tamtéž

²³⁹ Diktatura krále Aleksandra nebo Šestilednová diktatura v roce 1929 (poznámka autora)

²⁴⁰ Václav HEROUT, *Kulturně-osvětová činnost Čechů*, s. 44

Ke změnám kolem dožínkách došlo teprve v roce 1935, když se začala organizovat vesnická mládež ve Sdružení venkovského dorostu a v jednotlivých osadách začaly pracovat Besídky.²⁴¹ V čele tyto organizace stál správce hospodářské školy Karel Herot,²⁴² který dovedl dát vesnické mládeži konkrétní pracovní program. Jako ředitel Průkopkovy hospodářské školy²⁴³ zjistil že je na venkovském prostředí hodně mládeže která není zapojená do činnosti Besed. Dal podnět k zakládání Besídek vesnického dorostu v osadách na Daruvarsku. Besídky spolupracovaly s Besedami ve svém prostředí, měly své vedení a vlastní programy práce.²⁴⁴ Sdružení venkovského dorostu pod vedením Herota dalo podnět k oživení dožínkových slavností, ale tentokrát někde na vesnici. Jejich zásluhou byly v roce 1935. obnoveny dožínkové slavnosti které se pak v krajanských osadách po tom roku organizovaly bez přestávky do začátku druhé světové války. Jádro vedoucího kádru Besídek tvořili mladíci, kteří ukončili Průkopkovou hospodářskou školu.²⁴⁵

Prvním úspěšným podnikem mladých byly dožínky, které připravila Besídka venkovského dorostu v Končenicích v roce 1935. Některé scény z dožínek byly filmovány a tak vznikl první dokumentární film ze života české menšiny v Chorvatsku.²⁴⁶ Po nich následovali další dožínky na venkově které většinou organizovali Besídky s pomocí Besed ze svých osadách a konaly se každoročně do roku 1940. V dubnu 1941 začala válka i v Jugoslavii. Po její okupaci a vytvoření NDH (Nezavisna Država Hrvatska – Nezávislý Stát Chorvatsko) brzy následovalo

²⁴¹ O tomto združení a Besídkách venkovského dorostu srov: Václav HEROUT, *Náš venkovský dorost (1935-1941)*, Jednota, Daruvar, 2005

²⁴² Karel Herot (1899, Nová Ves, okres Frýdek, Česko – 1998, Opava, Česko), pedagogický a menšinový pracovník. Pracoval na školách v Česku, od roku 1934 správcem Průkopkovy hospodářské školy v Dolním Daruvaru. Od roku 1935 zakládal mládežnické spolky Besídky Venkovského dorostu a byl jediným předsedou Sdružení dorostu (1936 – 1941). Po světové válce reemigroval do Československa.

Srov: Josef MATUŠEK, Alen MATUŠEK, *České stopy v Chorvatsku*, Biografický slovník významných osob původem z českých zemí a příslušníků české menšiny, A-M, Jednota, Daruvar, 2015., s. 97 také Václav HEROUT, *Náš venkovský dorost*, s. 110-118, kapitola Karel Herot (1899-1998)

²⁴³ Průkopková hospodářská škola byla česká dvouletá (zimní) hospodářská škola která nesla název po svém protektoru, poslanci Národního shromáždění a předsedovi Domoviny zahraničních Čechů v Praze Adolfu Průkopkovy. Začala pracovat ve Velkých Zdencích v roce 1927. a po třech letech byla přestěhovaná do Daruvaru. Ze školy vycházely podněty k organizování různých hospodářských a hospodiňských kursů. Škola získala velké zásluhy o vzdělávání rolnické mládeže na Daruvarsku. In: *Deset let Průkopkovy odborné hospodářské školy v Daruvaru Jihoslavie*, Matice Školská Čsl. svazu v Král. Jihoslavenském, Záhřeb, 1937. také Boj o české školy In: Josef MATUŠEK, *Češi v Chorvatsku*, s. 111

²⁴⁴ Václav HEROUT, *Náš venkovský dorost (1935-1941)*, s. 47

²⁴⁵ *Deset let Průkopkovy odborné hospodářské školy v Daruvaru Jihoslavie*, s. 69

²⁴⁶ Václav HEROUT, *Náš venkovský dorost (1935-1941)*, Jednota, Daruvar, 2005., s. 50, 54, 72, 75, 82

několik opatření nových státních úřadů, jimž se ruší menšinové školy, také zastavuje činnost menšinových spolků a Svazu což znamenalo zakázání veškeré činnosti. Především proto se mnoho zdejších Čechů přidalo k antifašistickému odboji a za války dokonce založili partizanskou jednotku, která později rozrostla v brigádu.²⁴⁷

Obnovení dožínkové tradice

Ještě před ukončením války na Daruvarsku byl v září 1944 roku v Českém domě v Daruvaru založen Svaz Československých besed, který byl na sjezdu Čechů v Daruvaru v srpnu 1945 přejmenován na Jednotu Čechů v Jugoslávii a v únoru roku 1946 na Svaz Čechů v Jugoslávii.²⁴⁸ Ten Svaz neměl žádnou souvislost s tím předválečným. V jeho vedení byly převážně místní Češi který se zúčastnili antifašistického odboje a kteří byli v těsném sepětí s novou politikou. Název se ustálil v roce 1949 kdy byl přejmenován na Československý svaz a od této doby se staral také o činnost slovenských spolků v tehdejší státě.²⁴⁹ Nový Svaz pokoušel se navázat na bohatou činnost, jaká byla před druhou světovou válkou. Ještě předtím než skončily boje, znovu začali pracovat české besedy a postupně se otevíraly také české školy. Založením Svazu dostali Češi znovu instituci, která měla chránit jejich zájmy na osvětovém, kulturním a hospodářském plánu. Zpočátku se Svaz zabýval především postavením české menšiny v nových podmínkách a některými vojenskými otázkami.²⁵⁰ Otázky českého školství a kulturního života byly ponechané stranou, když se začalo více jednat o reemigraci.²⁵¹ Ta v několika následujících letech vážně brzdila veškerou činnost Svazu a Besed.²⁵²

V roce 1946 se znovu začalo uvažovat o pořádání dožínkových slavností, k čemuž přispělo obnovení velkého počtu českých besed. První kroky byly udělaný v květnu na schůzi Svazu

²⁴⁷ Vladimír HOŘKÝ, I. *Československá brigáda NOV „Jana Žižky z Trocnova„ v Jugoslávii v boji proti fašismu*, FÚV Československého svazu profašistických bojovníků, 1983, s. 6, 7, 19, 20

²⁴⁸ Zprávy Svazu, *Jednota, orgán Svazu Čechů v Jugoslávii*, 16. března 1946, č. 1, s. 2

²⁴⁹ Václav HEROUT, *Kulturně-osvětová činnost Čechů*, s. 48

²⁵⁰ Zprávy Svazu, *Jednota, orgán Svazu Čechů v Jugoslávii*, 16. března 1946, č. 1., s. 2 ; Resoluce Svazu Čechů v Jugoslávii, *Jednota, orgán Svazu Čechů v Jugoslávii*, 16. března 1946, č. 1., s. 3

²⁵¹ K repatriáci, *Jednota, orgán Svazu Čechů v Jugoslávii*, 30. března 1946, č. 3, s. 1; Reemigrace, *Jednota, orgán Svazu Čechů v Jugoslávii*, 11. května 1946, č. 9, s. 3

²⁵² Ještě před ukončením války se začalo uvažovat o hromadném návratu českých a slovenských krajanů do Československa aby se zapojily do budování států. Po osvobození Československa tento aspekt byl doplněn s tím aby nahradili po odsunu němečtí obyvatelé v pohraničním pásmu. Podle Herouta v tomto období z území Jugoslavie emigrovalo více než pět tisíc Čechů, většinou ze území dnešního Bjelovarsko – bilogorského županství. O reemigraci chorvatských Čechů psal Václav HEROUT v knize *Reemigrace Čechů z Chorvatska 1945-1949*, Jednota, Daruvar, 2010.

Čechů v Daruvaru, kdy bylo usneseno obnovit tradici pořádání dožínkových slavností. Všechny krajské spolky byly vyzvány, *aby Matici divadelní zasílaly náměty a rady, jak by se letos Dožínky měli uspořádat, a zároveň, aby se dožínkové slavnosti začaly ihned připravovat.*²⁵³ Svaz rozeslal po celé menšině přihlášky k účasti a spolupráci, včetně pokynů, kterých se účastníci měli dodržovat. K příležitosti Dožinek byl založen přípravní Obžínkový výbor kteří řídil celou akci.²⁵⁴

První zmínka o pořádání prvních poválečných Dožinek je z července roku 1946 kde se vyzývají krajské spolky, aby se vyjádřily, kdy a kde by se měly Dožínky pořádat a co by který spolek mohl nabídnout k doplnění programu.²⁵⁵ Další zmínka je ze začátku srpna, kdy většina spolků navrhovala, aby se Dožínky konaly v Daruvaru, poněvadž tu pro ně mají nejvíc pracovních sil a různých podniků.²⁵⁶ Na schůzi předsednictva Československého svazů 4. srpna se rozhodovalo, kde a kdy se první poválečné Dožínky budou konat. V Jednotě píše, že zájem o Obžínky je neobyčejně velký jak na venkově, tak ve městě.²⁵⁷ Dlouho se přemíslelo i o tom, že by se přece měly konat ve Velkých Zdencích, ale Zdenečtí kvůli reemigraci a nedostatku pracovníků k tomu neměli síly, proto bylo rozhodnuto, že se první poválečné Dožínky budou konat v Daruvaru.²⁵⁸ Vyzvány byly všechny krajské spolky, aby Svazu nebo daruvarské besedě co nejdříve oznámily, s jakým programem budou účinkovat.²⁵⁹ První poválečné Dožínky se konaly necelý měsíc potom, posledního dne srpna a začátkem září roku 1946. Na pořadu byly tance, zpěv, zvyky a hry. Nechyběl ani průvod s alegorickými a dožínkovými vozy, selská jízda, ženci, krojovaná mládež, dechové hudby ale také porada svazových odborů a politické prosloví.²⁶⁰ První velká poválečná kulturní událost, jakož i otázka reemigrace o který se při dožínkách jednalo, přilákala do Daruvaru velký počet krajanů.²⁶¹

Organizátoři Dožinek spolkům doporučili, v jakých krojích se má vystupovat, jaké oblečení mají mít ženci a žnečky, z čeho má být sestavená a jak má být ozdobená selská jízda a jak

²⁵³ Z krajského života. Matice divadelních ochotníků, *Jednota, orgán Svazu Čechů v Jugoslávii*, 1. červen 1946, č. 12, s. 3

²⁵⁴ Pokyny pro návštěvníky Obžínkové slavnosti, *Jednota, orgán Svazu Čechů v Jugoslávii*, 24. srpna 1946, č. 24, s. 3

²⁵⁵ Z krajského života. Matice divadelních ochotníků, *Jednota, orgán Svazu Čechů v Jugoslávii*, 1. červen 1946, č. 12, s. 3

²⁵⁶ Obžínky budou!, *Jednota, orgán Svazu Čechů v Jugoslávii*, 3. srpna 1946., č. 21, s. 3

²⁵⁷ Obžínky, *Jednota, orgán Svazu Čechů v Jugoslávii*, 3. srpna 1946., č. 21, s. 3

²⁵⁸ Obžínky v Daruvaru budou sjezdem celé menšiny, *Jednota, orgán Svazu Čechů v Jugoslávii*, 10. srpna 1946, č. 22, s. 3

²⁵⁹ Obžínky budou!, *Jednota, orgán Svazu Čechů v Jugoslávii*, 3. srpna 1946., č. 21, s. 3

²⁶⁰ Ještě o Obžínkách. Průvod., *Jednota, orgán Svazu Čechů v Jugoslávii*, 14. září 1946, č. 27, s. 1, 2

²⁶¹ Veliké dny, *Jednota, orgán Svazu Čechů v Jugoslávii*, 7. září 1946, č. 26, s. 1

maji vypadat obžínkové a jak alegorické vozy.²⁶² Tato nepsaná pravidla vzhledu dožínkového průvodu se s malými změnami od prvních poválečných Dožinek zachovala do nejnovější doby.

Dožínky za doby socialismu

Před válkou byly hlavním motorem pořádání Dožinek Besídka venkovského dorostů, které se po válce nevzpamatovaly, a tak hlavní slovo při organizaci převzal Československý svaz a besedy, často za pomoci různých společenských a politických organizací.²⁶³ Dožínky se konaly spravidla ve dvou dnech, a to v prostředí, ve kterém beseda oslavovala výročí svého založení, otevření české školy nebo domu, a obvykle se odhalovala pamětní deska. Kulturní program dožinek se od předválečného hodně nelišil, ale průvod v novém státě po čase dostával nový obsah socialistického rázu. Po roce 1950 se Dožínky stále více stávají kulturní akcí s politickým zaměřením. Řečnili na nich různí politikové, v průvodu se nesly obrazy různých politiků a státníků, prapory a politické hesla. Často se průvodu účastnili vojáci, účastníci pracovních brigád, členové mládežnických organizací a spolky všech národů a národností z širokého okolí, což mělo symbolizovat bratrství a jednotu všech národů. S výjimkou několika let po roce 1948²⁶⁴ byli hosty Dožinek také představitelé československých zastupitelských úřadů a národopisné skupiny z Československa. Místo alegorických vozů se začaly vyskytovat různé hospodářské stroje, které měly představovat vyspělost socialismu a pokrok. Program v období socialismu převážně byl sestaven z večerní akademie, dopoledního průvodu a odpoledního programu národních tanců a zvyků. Často se do programu přidávaly sportovní soutěže a výstavy na různá témata. Z Dožinek se posílaly telegramy s pozdravy prezidentovi státu nebo politické protesty a manifesty. Obžínky tak byly za dob komunismu považovány za socialistickou slavnost a staly se spíše prezentací plodin doprovázenou kulturním programem. V tomto období se slavností častěji nazývaly Obžínkami, méně často Dožínkami.²⁶⁵

Malé nebo okrskové Dožínky

Před Dožínky v Hercegovci v roce 1955 bylo patrné, že byl zájem o ně menší než dříve. Důvodem proč klesl zájem, byl hlavně problém kolem jejich organizace.²⁶⁶ Po válce se Dožín-

²⁶² Naše letošní Obžínky, *Jednota, orgán Svazu Čechů v Jugoslávii*, 17. srpna 1946, č. 23, s. 3

²⁶³ Václav HEROUT, Davor AMBROŠ, *České Dožínky v Chorvatsku*, s. 27

²⁶⁴ Kvůli Resluci informbiro (poznámka autora)

²⁶⁵ tamtéž

²⁶⁶ Pro lepší a všestrannější činnost v krajanských organisacích, *Jednota, orgán české menšiny v Jugoslávii*, 18. září 1955, č. 37 (481), s. 5

ky konaly každoročně a novou velkou manifestací se stal slet žactva Naše Jaro.²⁶⁷ Dva tak velké podniky obtížovaly jejich organizaci, práci Svazu a spolků. Na plenární schůzi v květnu roku 1955 bylo usneseno, že se Naše jaro odloží na rok 1956 a že se v tom roce budou konat Dožínky pouze v Hercegovci. Také pokud se týká Dožíněk byl podán návrh, aby se celomenšinové pořádaly každý třetí rok, a jednotlivé spolky každoročně by pořádaly menší místní Obžínky.²⁶⁸ Vycházelo se z toho, že tak mohutné podniky jsou pro pracovníky a mládež velkými zatížením. Obžínky by napříště měly být pořádány lichý rok a Naše jaro pak každý sudý rok.²⁶⁹

Jednotlivým spolkům zůstala možnost pořádat své Dožínky, kterými mohly připomenout některou událost ze své minulosti nebo významnou událost na státní úrovni.²⁷⁰ Takovým případem byly besedy které byly příliš vzdálené od osadách na daruvarsku kde se zpravidla konaly dosavadní Dožínky. Vzhledem na situaci v Kaptole, Bjeliševci, Jakšići, Pleternici a jinde na Požežsku kde žilo dosti Čechů²⁷¹ tyto osady byly odloučeny od ostatních částí menšiny. Kvůli vzdálenosti, besedy a Češi z požežska se zřídka oběvovali na Dožínkách. Bylo navrženo, aby se v roce 1955 ihned po žních, před ústředními Obžínkami, v Kaptole pro Požežsko uspořádali malé dožínkové slavnosti. Chtělo se tak přispět k probuzení těchto osad a k rozvoji kulturní činnosti v nich.²⁷² První malé Dožínky se konaly těsně před hercegovskými celomenšinovými Dožínkami. Zúčastnil se jich velký počet spolků, včetně těch z okolí Daruvaru, což nejspíš způsobilo menší zájem o pozdější celomenšinové Dožínky v Hercegovci.²⁷³ Hned po kaptolských dožínkách ustálil se název pro malé dožínky a častěji se v tisku píšou jako okrskové co mělo svůj smysl. Novým politickým rozdělením v roce 1955 a *Zákonem o zřízení obcí a okresů* zmenšen je počet okresu (okres chorv. kotar). Tehdy se okresní správa na území kde žyl poměrně největší počet Čechů nacházela se v Bjelovaru, Daruvaru, Kutině a Požeze.²⁷⁴ Podle

²⁶⁷ Také v českých školách se organizovala bohatá kulturní činnost, v níž se vedly folklorní, pěvecké, literární a dramatické, technické, výtvarní a různé sportovní skupiny. Největší školní akcí bylo Jaro naše menšiny, které se poprvé konalo v Daruvaru v roce 1952 a s názvem Naše jaro se stalo žákovskou manifestací, převažovala folklorní vystoupení. Od konce padesátých do konce šedesátých let Naše jaro se nekonalo, poté se koná nepřetržitelně až do dnešní doby.

²⁶⁸ Naše jaro odloženo. Obžínky v Hercegovci, *Jednota, orgán české menšiny v Jugoslavii*, 4. června 1955, č. 466, s. 3

²⁶⁹ Obžínky každý lichý a Naše jaro každý sudý rok, *Jednota, orgán české menšiny v Jugoslavii*, 25. června 1955, č. 25 (469), s. 3

²⁷⁰ tamtéž

²⁷¹ České spolky In: Josef MATUŠEK, Češi v Chorvatsku, s. 173-194

²⁷² Z kajanského života. Na Požežsku a o Požežsku, *Jednota, orgán české menšiny v Jugoslavii* 4. února 1955, č.5 (449), s. 3

²⁷³ Několik slov o programu a organizaci letošních obžíněk, *Jednota, orgán české menšiny v Jugoslavii*, 10. září 1955, č. 36 (480), s. 3

²⁷⁴ Vladimír, STRUGAR, *Bjelovarsko-bilogorska županija*, Bjelovar, 1996, s. 27

tohoto rozdělení malé dožínky byly nazvané okrskové Dožínky a praxe s malými okrskovými Dožínkami se osvědčila. V následujících letech se okrskové Dožínky kromě na požežsku konaly také na daruvarsku a na kutinsku (kolem města Kutina). Ale řada spolků se jich neúčastnila, přesto že se konaly v bespostřední blízkosti. Kulturně-umělecký program byl chudý, jak sobotní, tak i ten hlavní v neděli. Pravý dožínkový ráz připomínal jen průvod. Ikdyž byly chudé, okrskové Dožínky začátkem šedesátých letech přerostly dokonce ta celomenšinové. Nejlépe to bylo vidět v Malých Zdencích a Lipovci, kde odezva na okrskové Dožínky byla velká.²⁷⁵ Mezi léty 1955 a 1962 byly v lichých letech čtyři celomenšinové Dožínky a okrskových které se konaly každoročně dokonce osm.²⁷⁶ V roce 1962 okresy jako politická zpráva se v městech postupně a po roce 1967 natrvalo ruší²⁷⁷ a s tím také název pro malé dožínky. Aby se celomenšinové Dožínky udržely a měly ten pravy slavnostní ráz, po okrskových dožínkách v Lipovci v roce 1962 se opustila myšlenka pořádat malé čili okrskové Dožínky. Bez ohledu nato zájem o organizaci Dožinek klesl.

Pokles zajmu o organizování Dožinek

Zájem o organizování celomenšinových Dožinek byl po každé slavnosti velký a často se muselo dobře zvažovat, komu bude takový úkol svěřen. Dožínky se podle plánu měli konat v roce 1965 v rámci oslav 20. výročí ukončení války a 40. výročí prvních Dožinek. Během roků o ně měli zájem besedy z Ludiny, Brestova a Dežanovce, ale ani jeden spolek nakonci neposlal přihlášku.²⁷⁸ V poslední chvíli byly na plénu Svazu Dožínky *když to nikdo jiný nechce* nabídnuty Hercegovci. Hercegovští se nejdříve rozhodli nabídku přijmout, ale kvůli krátké lhůtě pro přípravu nakonec odstoupili. Dalšími důvody se uvádějí zpoždění polních prací, nejisté počasí, potíže s přípravou hodnotného programu aj. Proto bylo rozhodnuto, že od organizace oslavy, která by se pravděpodobně nevydařila podle jejich přání, toho roků opustí. Slíbili však, že je uspořádají do roka.²⁷⁹ Tak se v menšině poprvé stalo, že nebyl zájem o pořádání největší menšinové slavnosti.

Delší dobu organizaci Dožinek táhly především spolky z Daruvaru a Hercegovce. Ostatní se občas přidávaly, obvykle k důležitým besedním nebo vesnickým oslavám. I když se zúčastnil

²⁷⁵ Z krajanského života. Obžínky v Malých Zdencích., *Jednota, orgán Československého svazů v LR Chorvátsku*, 27. srpna 1960, č. 34 (740), s. 3; Lipovec oslavil sté výročí založení a okrskové obžínky, *Jednota, orgán Československého svazů v LR Chorvátsku*, 25. srpna 1962, č. 34 (844), s. 1

²⁷⁶ Václav HEROUT, Davor AMBROŠ, *České Dožínky v Chorvátsku*, s. 73

²⁷⁷ Vladimír, STRUGAR, *Bjelovarsko-bilogorska županija*, Bjelovar, 1996, s. 28

²⁷⁸ Ludina a národní obžínkové slavnosti 1965, *Jednota, orgán Československého svazu v SR Chorvátsku*, 16. ledna 1965. č. 2 (968), s. 5

²⁷⁹ Z Hercegovce. Obžínky se letos nebudou konat, *Jednota orgán Československého svazu v SR Chorvátsku*, 24. červenec 1965, č. 29 (995), s. 5

velký počet účinkujících, dožínkový kulturní program byl býval rok od roka chudší, s malým počtem samostatných vystoupení spolků. Mezi krajany vystávala otázka, zda by nebylo lepší, kdyby si každá osada po ukončení žňovských prací nadále uspořádala vlastní malé Dožínky, a ústřední Dožínky aby se konaly vždy po několiká létech, pokaždé na jiném místě.²⁸⁰ Na plénumu Svazu bylo slyšet, že by organizovaní celomenšinových Dožínek jednou za několik let byl vlastně začátek konce, neboť tak skončilo i Naše jaro,²⁸¹ které zamřelo dříve, než zesílilo.²⁸² V menšinovém tisku píšou že daruvarské noviny Vjesnik komune přináší návrh, aby se Dožínky konaly každoročně v Daruvaru a s tím se staly místní turistickou atrakcí.²⁸³ Předákům Svazu bylo jasné, že se v blízké budoucnosti musí najít způsob jak uchovat tradice a obyčeje ze staré vlasti, ale také jak obnovit kroje a nacvičovat nové, kvalitní, líbivé tance a písně. V roce 1966 Hercegovectí svůj slib o organizaci Dožínek splnili.²⁸⁴ O rok později měla daruvarská Beseda oslavit šedesáté výročí založení a hodilo se jí v rámci oslavy uspořádat další Dožínky, co bylo zárukou že se celomenšinové Dožínky budou konat alespoň do konce desíletí.

Dožínky v období 1970 – 1989

Česká beseda Hercegovec znovu v roce 1970 uspořádala další Dožínky. Po nich se ukázalo že zájem o ně se zase zvětšuje. Po delší době se slavnosti zúčastnilo několik besed s velkým počtem mladších členů, což mělo být zárukou většího zájmu o spolkovou činnost.²⁸⁵ Ke kvalitativní změně došlo díky odbornému přispění českých choreografů. Velký kus udělala Rada pro kulturní a osvětovou činnost Československého svazu a choreografové, kteří navštěvovalo besedy a připravovali kurzy pro tanečnický.²⁸⁶ Byla také navázaná řada družeb mezi československými a menšinovými institucemi, organizacemi a besedami. Besedy a krajanské osady navštívilo několik předních uměleckých skupin a souborů ze staré vlasti, odborníci z Ústavu pro

²⁸⁰ Václav HEROUT, Davor AMBROŠ, České Dožínky v Chorvatsku, s. 73

²⁸¹ Myšlenku o organizaci Sleut žactva se v šedesátých létech opustilo

²⁸² Co s obžinkami?, *Jednota, orgán Československého svazu v SR Chorvatsku*, 21. srpna 1965, č. 33 (999), s. 6

²⁸³ tamtéž

²⁸⁴ Již po páté po válce Obžínky v Hercegovci, *Jednota, orgán Československého svazu v SR Chorvatsku*, 27. srpna 1966, č. 35 (1052), s. 6

²⁸⁵ Obžinkové slavnosti v Hercegovci, manifestace bratrství a jednoty, *Jednota, orgán Československého svazu v SR Chorvatsku, Sfr Jugoslávie*, 29. srpna 1970, č. 35 (1260), s. 10-13

²⁸⁶ Např.: V Daruvaru probíhal čtyřdenní kurs národních tanců, *Jednota, orgán Československého svazu v SR Chorvatsku*, 3. února 1968, č. 5 (1026) s. 7; Dežanovec, *Jednota, orgán Československého svazu v SR Chorvatsku, SFR Jugoslávie*, 5. dubna 1969 (1087), č. 14, s. 7

etnografii a folkloristiku, městská divadla, o jejichž vystoupení byl velký zájem návštěvníků.²⁸⁷ V roce 1968 se konal čtyřdenní seminář pro padesátku tanečníků z bezmála všech besed pod vedením choreografů u Československé akademie věd z Prahy.²⁸⁸ Od poloviny sedmdesátých se repertoár tanečních skupin obohatil a tance v podání krajanských tanečních skupin na dožínkách byly osvěžením. Místo tanců, které byly na několiká Dožínek po sobě stejné a často se s programem opakovaly, uvedené jsou nové choreografie. Po roce 1980 se pořadatele Dožínek rozhodli slavnostem vrátit dřívější půváb a vyřadit vše co se k nim nehodilo.²⁸⁹ Slavnosti se stávají mohutnějšími a kulturně hodnotějšími.

Dožinkovou tradici přerušila domovinská válka

V roce 1990 se v Bjelovaru mělo připomenout 70. výročí založení spolku Československá obec a 200 let od přistěhování prvních českých rodin na Bjelovarsko.²⁹⁰ Bohužel, v té době se politická situace která předchozel rozpadů jugoslávského států natolik vyhrotila, že bylo rozhodnuto posunout plán o rok.²⁹¹ Odložená oslava měla v následujícím roce dostat ještě slavnostnější ráz. V rámci oslavy byly už dříve naplánované Dožínky které se v Bjelovaru měly konat poprvé. Vysokého patronátu Dožínek se ujal prezident Republiky Chorvatsko dr. Franjo Tuđman. Delegaci organizátorů 5. května 1991 přijal prezident Tuđman, který žádost o patronát přijal a slíbil na Dožínky přijet, protože existovala možnost, že by se Dožínek mohl zúčastnit i prezident ČSFR Václav Havel.²⁹² Přípravy k Dožínkám během první poloviny roku 1991 vrcholily. Ale jak se termín slavností v roce 1991 blížil, sílily válečné vichry. V červnu se žilo ještě poměrně klidným životem. V Bjelovaru začalo napětí kolem vojenské posádky a v Daruvaru byly v červenci zavržděny chorvaští policisté.²⁹³ To už bylo jasné, že válka vkročila

²⁸⁷ Např.: Z valných hromad našich spolků, *Jednota, orgán Československého svazu v SR Chorvatsku, SFR Jugoslávie*, 21. března 1970, č. 12 (1237), s. 7; Melodie ve Velkých Zdencích, *Jednota, orgán Československého svazu v SR Chorvatsku, SFR Jugoslávie*, 8. září 1979, č. 35 (1723) s. 15

²⁸⁸ Zdařilý kurz lidových tanců, *Jednota, orgán Československého svazu v SR Chorvatsku, SFR Jugoslávie*, 10. února 1968, č. 6 (1027), s. 7

²⁸⁹ Václav HEROUT, Davor AMBROŠ, *České Dožínky v Chorvatsku*, s. 83

²⁹⁰ Dobrý včasný start, *Jednota, orgán Svazu Čeců a Slováků v SR Chorvatsku, SFR Jugoslávie*, 7. červenec 1990, č. 28, s. 7-8,

²⁹¹ Karel BLÁHA, *Dožínky v Bjelovaru – zatím ani jednou*, In: *PŘEHLED kulturních a historických, literárních a školních otázek 27*, Jednota, Daruvar, 2009, s. 83, 84

²⁹² Obžínky z finanční stránky, *Jednota, orgán Československého svazu v SR Chorvatsku, SFR Jugoslávie*, 6. července 1991, 4. 27, s. 6

²⁹³ Prohlášení, *Jednota, orgán Československého svazu v SR Chorvatsku, SFR Jugoslávie* 27. července 1991, č. 30, s. 3; *Ubojstvo pripadnika Policijske postaje Daruvar 20. srpnja 1991. godine*, V: *Policija Daruvar u Domovinskom ratu*, urednica Julija BARUNČIĆ PLETIKOSIĆ, Udruga hrvatske policije branitelja Daruvara “91, Daruvar – Zagreb, kolovoz 2020, s. 20 – 22

také na bjelovarské a daruvarské území. V takovém ovzduší byly veškeré přípravy na dožínkové slavnosti přerušeny a organizátoři Dožinek rozhodli, aby se kvůli nepříznivé situaci v Chorvátsku od této slavnosti upustilo. V rámci možnosti proběhla jenom skromná oslava dvoústeho výročí přistěhování Čechů na Bjelovarsko.²⁹⁴

Tragické události kolem Daruvaru v červenci 1991 nasvědčovali že se válce ani Daruvar nevyhne. To se potvrdilo 1. září, kdy se na dolanském Kopečku odehrál těžký boj, později nazývaný *krvavá daruvarska neděle*. O život přišlo více lidí, většinou Čechů. Stejněho dne začal silný útok v Dolním Daruvaru.²⁹⁵ Následovaly také mohutné útoky u Hrubečného Pole, Pakrace a Prekopakry a 21. září zaútočili vzbouřené Srbové na Ivanovo Selo, kde o život přišla desítka obyvatel Ivanova Sela a okolí a řada vesníčanů byla zraněná.²⁹⁶

Útoky na okolí Daruvaru, Hrubečného Pole a Pakrace – srdce české enklávy v Chorvátsku – nebyly výjimkou. Podobně to bylo kolem Nové Hradišky, Požegy, Kutiny, Virovitice a dalších měst kde žili Češi. Ilok jako středisko slovenské menšiny také utrpěl ztráty.²⁹⁷

Svaz Čechů a Slováků v těchto situaci nestál stranou. Když v září roku 1991 Daruvar navštívila vládní delegace ČSFR, vedení Svazu ji požádalo o pomoc při zdravotním zaopatření a o evakuaci školáků do ČSFR, než se situace uklidní.²⁹⁸ Do konce roků 1991 byl díky spolupráci československé vlády, Svazů a škol zorganizován přesun více než 1500 osob. Svůj dočasný domov našly v Československu také děti jiných národností z Daruvarska a Hrubečnopolska.²⁹⁹ Do Daruvaru začala přicházet humanitární pomoc ze staré vlasti i od krajanů žijících v jiných státech a značnou pomoc přispěla také záhřebska Beseda.³⁰⁰

²⁹⁴ Obžínkové slavnosti nebudou, *Jednota, orgán Československého svazu v SR Chorvátsku, SFR Jugoslávie*, 27. července 1991, č. 30, s. 6

²⁹⁵ Napad na Doljane, Daruvar i Donji Daruvar 1. rujna 1991. godine In: *Policija Daruvar u Domo-vinskom ratu*, s. 34 – 44

²⁹⁶ Siniša Njegovan STÁREK, Ratna zbivanja na daruvarskom i pakračkom području 1991. i 1992, In: *PŘEHLED kulturních a historických, literárních a školních otázek XIV.*, Jednota, Daruvar, 1993, s. 21-42; Václav HEROUT, Válečné události na Hrubečnopolsku v letech 1991-1992, In: *PŘEHLED kulturních a historických, literárních a školních otázek XIV.*, Jednota, Daruvar, 1993, s. 43-64; Ratna zbivanja u Ivanovom Selu 1991. godine, In: *Ivanovo Selo, prošlost posuta trnjem i suzama*, urednik Vjenceslav HEROUT, Rimokatolički župni ured Ivanovo Selo, Ivanovo Selo, 1996, s. 140-181

²⁹⁷ Chorvátská vláda na pomoci obětem agrese, *Jednota, orgán Československého svazu v SR Chorvátsku, SFR Jugoslávie*, 2. listopadu 1991, č. 43, s. 4

²⁹⁸ Vidět, seznámit se, burcovat, pomoci. Delegace české vlády v Chorvátsku. *Jednota, orgán Československého svazu v SR Chorvátsku, SFR Jugoslávie*, 7. září 1991, č. 36, s. 2, 4, 5

²⁹⁹ Andrea PREISSOVÁ KREJČÍ, Jana KOČÍ, Příběh 1340 dětí evakuovaných do České republiky za války v Chorvátsku (1991 – 1995), In: *PŘEHLED kulturních a historických, literárních a školních otázek 39.*, Jednota, Daruvar, 2021, s. 18 – 28

³⁰⁰ Opomoci české menšině v Chorvátsku; Léky a další zdravotní material na pomoc obráncům, oba *Jednota, orgán Československého svazu v SR Chorvátsku, SFR Jugoslávie*, 28. září 1991, č. 39, s. 7 a

Spolková činnost na území zachváceném válkou se od září roku 1991 a během roku 1992 nekonala, válka veškerou činnost zastavila. Po domovní válce došlo k oživení činnosti krajan-
ských spolků. Mnohé besedy však potřebovali pomoc, některým scházely inventáře, jejich domy
a místnosti byli válkou poškozené. Některé besedy začaly doopravdy od samého začátku. Snad
nejhůř v tom byla Beseda z Prekopakry, která přišla o svůj Český dům, důkladně obnoven před
válkou.³⁰¹

Dožínky po roce 1995

V roce 1993 schválila valná hromada Svazů nové stanovy a tím také dostala dnešní název
Svaz Čechů v Republice Chorvatsku.³⁰² Slovenské spolky se v roce 1992 odělili a vytvořily
Matici slovenskou a později i Svaz Slovaků se sídlem v Našicích.³⁰³ Kvůli omezením finančním
prostředků Svaz Čechů musel omezit také aktivitu. První Dožínky po domovinské válce byly
naplánované na rok 1995, kdy se mělo připomenout 70 let od prvních Dožínek v Daruvaru
v roce 1995.³⁰⁴ Besedám bylo doporučeno, aby v letech 1994 a 1995 pořádaly vlastní malé
vesnické Dožínky jako přípravu na plánované celomenšinové Dožínky v roce 1995. Odezva
nebyla velká, pouze některé Besedy si připomněly svá kulatá výročí.³⁰⁵ I když se část pro-
gramů konal jako při Dožínkách nebyly to však dožínkové slavnosti.

Po vypsaném konkurzu na organizátora Dožínek Svaz se rozhodl, že se jubilejní Dožín-
ky (1925-1995) budou konat v Daruvaru. První Dožínky po šesti letech a také první v novém
státě konaly se 29. a 30. července 1995 za účasti většiny krajan-
ských spolků a s hromadnou
návštěvou.³⁰⁶

Dožínky dostaly po domovinské válce ještě slavnostnější raz. Z dožínkových slavností byla
vyřazena politika a nekonala se ani sportovní utkání. Místo večerní akademie v předvečer

13; Pražské děti chorvatským dětem, *Jednota, orgán Československého svazu v SR Chorvatsku, SFR
Jugoslávie*, 7. prosince 1991, č. 47, s. 11

³⁰¹ Česká obec Prekopakra zničená, *Jednota, orgán Československého svazu v SR Chorvatsku, SFR
Jugoslávie*, 19. října 1991, č. 41, s. 6

³⁰² Valná hromada Svazu Čechů v RCH. Schválen prozatímní statut, *Jednota, orgán Svazu Čechů v
Chorvatsku*, 24. dubna 1993, č. 16, s. 8

³⁰³ Slováci v Chorvatsku mají vlastní samostatnou ústřední instituci. Matice slovenská v Republice
Chorvatsko. *Jednota, orgán Svazu Čechů v Chorvatsku*, 27. června 1992, č. 25, s. 8, 9

³⁰⁴ Z činnosti Svazu Čechů. Jak vykročit nově s minimálním finančním prostředky., *Jednota, orgán
Svazu Čechů v Chorvatsku*, 1. května 1993, č. 17, s. 4

³⁰⁵ Z činnosti Svazu Čechů. Nečekejte na celomenšinové obžínky, udělejte si svoje!, *Jednota, orgán
Svazu Čechů v Chorvatsku*, 19. června 1993, č. 24, s. 4

³⁰⁶ O Dožínkách v Daruvaru psala *Jednota*, 5. srpna 1995, č. 31/32, s. 3 až 15, 26

oslav připravují se příležitostné laděné programy. Dožínkový průvod dostal dvojí symboliku: oslavit konec žní a představit kulturní činnost všech besed. Program průvodu se ustálil na sel-skou jízdou na začátku, s emblémy Dožinek, dožínkovým věncem a vlajkami. Poté jde mládež v krojích s pečeným domácím chlebem a miskou soli, za nimi představitele všech účinkujících besed nesou dožínkovou májku. V dožínkovém průvodu se ustálily alegorické vozy, které pro Dožínky připravuje vždy stejná Beseda. Znázorňují přípravu chleba od orání a setí obilí, přes žně a mletí zrní až po pečení chleba. Na závěr jede hospodář v kočáru taženém koňmi. Po alegorických vozech následuje průvod krojovaných skupin které se představují hudebními, pěveckými nebo tanečními ukázkami. Zvláštními tanci se v hlavním programu představují jednotlivé krajanské spolky a hosté. Folklorní program se ustálil, začíná a končí společnými tanci.³⁰⁷

V posledních sta let, od roků 1925 kdy se konaly první dožínkové slavnosti do roků 2025 konalo se jich úhrnem 63. Z toho bylo 8 okrskových a ostatní byly celomenšinové. Ušlechtilá myšlenka organizátorů z roku 1925 se ujala a kolem Dožinek se začaly schromážďovat nejen Besedy, ale i všichni krajané. Proto se udrželi dodnes a staly se největší slavnosti příslušníků české menšiny v Chorvatsku.

LITERATURA

- Vitomir BELAJ, *Hod kroz godinu, Pokušaj rekonstrukcije prahrvatskog mitskog svjetonazora*, 2. izmjenjeno i dopunjeno izdanje, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2007
- Definitivni rezultati popisa stanovništva u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca 31. januar 1921., Sarajevo-Kraljevina Jugoslavija*, Opšta državna statistika, 1932.
- Deset let Průkopkovy odborné hospodářské školy v Daruvaru Jihoslavie*, Matice Školská Čsl. svazu v Král. Jihoslavenském, Záhřeb, 1937
- Václav HEROUT, *Náš venkovský dorost (1935-1941)*, Jednota, Daruvar, 2005
- Václav HEROUT, *Reemigrace Čechů z Chorvatska 1945-1949*, Jednota, Daruvar, 2010
- Václav HEROUT a Davor AMBROŠ, *České Dožínky v Chorvatsku*, Jednota, Daruvar, 2021
- Vladimír HOŘKÝ, *I. Československá brigáda NOV „Jana Žižky z Trocnova“, v Jugoslavii v boji proti fašismu*, FÚV Československého svazu profašistických bojovníků, 1983
- Ivanovo Selo, prošlost posuta trnjem i suzama*, urednik Vjenceslav HEROUT, Rimokatolički župni ured Ivanovo Selo, Ivanovo Selo, 1996
- Josef MATUŠEK, *Česká beseda Daruvar před druhou světovou válkou*, Jednota, Daruvar,
- Josef MATUŠEK, *Češi v Chorvatsku*, Jednota, Daruvar, 1994

³⁰⁷ Václav HEROUT, Davor AMBROŠ, *České Dožínky v Chorvatsku*, s. 111

- Josef MATUŠEK, Alen MATUŠEK, České stopy v Chorvatsku, Biografický slovník významných osob původem z českých zemí a příslušníků české menšiny, A-M, Jednota, Daruvar, 2015
- Josef MATUŠEK, Jiřina STAŇOVÁ, *Slovo psané i vyřčené*, Jednota, Daruvar, 1997
- Policija Daruvar u Domovinskom ratu*, urednica Julija BARUNČIĆ PLETIKOSIĆ, Udruga hrvatske policije branitelja Daruvara "91, Daruvar – Zagreb, kolovoz 2020
- Vladimir, STRUGAR, *Bjelovarsko-bilogorska županija*, Bjelovarsko-bilogorska županija, Bjelovar, 1996
- Vlasta ŠABIČOVÁ, *Kalendárni obyčeje Čechů v Končenicích na Daruvarsku*, Jednota, Daruvar, 2002
- Pavel, TOUFAR, Český rok na vsi a ve městě leden – srpen: [české a moravské zvyky, svátky, tradice, pověry, pranostiky, zábava, radost z vaření a jídla, tajemné příběhy a dávné legendy], Akcent, Třebíč, 2004
- Alena, VONDRUŠKOVÁ, České zvyky a obyčeje. Albatros, Praha, 2004
- Čeněk ZÍBRT, *Veselé chvíle v životě lidí českého*, sv. VIII: Na tom našem dvoře, náklada F. Šimáček, 1911
- Odborné práce a studie ve sborníku**
- Karel BLÁHA, Dožínky v Bjelovaru – zatím ani jednou, In: *PŘEHLED kulturních a historických, literárních a školních otázek 27*, Jednota, Daruvar, 2009
- Iva HEROLDOVÁ, Godišnji običaji daruvarskih Čeha, In: *Narodna umjetnost*, Institut ze etnologiju i folkloristiku, Zagreb, 1971
- Iva HEROLDOVÁ, Současný stav české etnické skupiny v Jugoslávii, In: *PŘEHLED kulturních a historických, literárních a školních otázek XII.*, Jednota, Daruvar, 1982
- Václav HEROUT, Dechovky před první světovou válkou. In: *Naše dechovky*, Jednota, Daruvar, 1999.
- Václav HEROUT, Kulturně-osvětová činnost Čechů na území Bjelovarsko-bilogorského županství, In: *PŘEHLED kulturních a historických, literárních a školních otázek 27.*, Jednota, Daruvar, 2009
- Václav HEROUT, Okolnosti založení Československého svazu, In: *PŘEHLED kulturních a historických, literárních a školních otázek 29*, Jednota, Daruvar, 2011
- Václav HEROUT, Válečné události na Hrubečnopolsku v letech 1991-1992, In: *PŘEHLED kulturních a historických, literárních a školních otázek XIV.*, Jednota, Daruvar, 1993
- Andrea PREISSOVÁ KREJČÍ, Jana KOČÍ, Příběh 1340 dětí evakuovaných do České republiky za války v Chorvatsku (1991 – 1995), In: *PŘEHLED kulturních a historických, literárních a školních otázek 39.*, Jednota, Daruvar, 2021
- Otto SOBOTKA, Listy z dějin Československé besedy v Daruvaru. In: *Památník Československé besedy Daruvar FLR Jugoslávie 1907-1957*, Čs. beseda Daruvar, Daruvar, 1958
- Siniša Njegovan STÁREK, Ratna zbivanja na daruvarskom i pakračkom području 1991. i 1992, In: *PŘEHLED kulturních a historických, literárních a školních otázek XIV.*, Jednota, Daruvar, 1993

SUMMARY

CELEBRATION OF DOŽINKA ČECHŮ IN CROATIA – 100 YEARS OF TRADITION

Abstract: This paper examines the most significant folklore and cultural event among Czechs in Croatia, its origins, and the inevitable fluctuations that have occurred over a century of tradition. Harvest festivities (Czech: dožínky), which celebrate the end of the harvest and express joy for the successful harvest preparation, are the most impressive event among Czechs in Croatia, holding a specific importance in their community.

Keywords: dožínky, folklor, tradice, Češi v Chorvatsku